

Ankara İlinden Seçilen Sağlık Ocağı Ve Ana-Çocuk Sağlığı Ve Aile Planlaması (Açsap) Bölgelerindeki 15-49 Yaş Grubu Kadınların Sahip Oldukları Çocuk Sayısına Göre Kullandıkları Aile Planlaması Yöntemleri

• Dr.Aydan BİRİ*, • Dr.Jale ÖZTÜRK**, • Dr.Mustafa N. İLHAN***, • Dr.Işıl MARAL***

Özet

Amaç: Bu çalışmada, Ankara İlinden seçilen sağlık ocağı ve AÇSAP bölgelerindeki 15-49 Yaş Kadın İzlem Formlarının değerlendirilmesiyle, kadınların sahip oldukları çocuk sayılarına göre, kullandıkları aile planlaması yöntemlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır.

Yöntem: Bu çalışmanın verileri 2000 yılına ait 15-49 Yaş Kadın İzlem Formlarından elde edilmiştir. Araştırmada Ankara iline bağlı Yenimahalle 1 Nolu AÇSAP (13415 form), Polatlı AÇSAP (9535 form), Saray Sağlık Ocağı (1298 form), Uyanış Sağlık Ocağı (584 form), 9 Nolu Sağlık Ocağı (3028 form) değerlendirmeye alınmıştır. Formlardan kadınların sahip oldukları çocuk sayıları ve kullandıkları aile planlaması yöntemleri belirlenmiştir. İstatistiksel değerlendirmelerde ki-kare önemlilik testi uygulanmış ve Epi-info versiyon 6.0 istatistik paket programı kullanılmıştır.

Bulgular: Modern yöntemlerin kullanımı %52.4, etkisiz yöntemlerin kullanımı ise %12.6'dır. İncelenenlerin %4.2'si yöntem kullanmamaktadır. Modern yöntemlerden en çok RİA (%42.8), ikinci ve üçüncü sırada ise kondom (%17.0) ve hap (%12.1) kullanılmaktadır. Bekar olanların hiçbirini yöntem kullanmamaktadır. Kadınların sahip oldukları çocuk sayısına yöntem kullanma durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur ($p<0.05$).

Sonuç: Bu çalışma ile saptanmış olan, aile planlaması yöntemi kullanma sıklığı sahip olunan çocuk sayısına göre kullanılan aile planlaması yöntemleri 1998 Türkiye, Nüfus Sağlık Araştırması sonuçlarına göre Türkiye için saptanmış olan sonuçlara oldukça benzerdir. Ancak modern yöntemler Türkiye için saptanmış sonuçlara göre daha fazla kullanılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Aile planlaması, 15-49 yaş kadın, modern yöntem, geleneksel yöntem.

Summary

With Regard To Their Number Of Children, The Family Planning Methods Using By Women Between Age 15-49 Living In Selected Primary Health Care Service And Mother And Child Health Care-Family Planning Center Areas In Ankara

Objective: The aim of this study was to determine the family planning methods that, with regard to their number of children, use the women between age 15-49, living in selected Primary Health Care Center and Mother and Child Health Care-Family Planning Center areas in Ankara. For this study, the follow-up special document forms of women between age 15-49 of the selected areas were investigated.

Method: The data of this study were obtained from the year 2000 records of the follow-up special document forms of women between age 15-49. Yenimahalle No 1 Mother and Child Health Care-Family Planning Center (13415 forms), Polatlı Mother and Child Health Care-Family Planning Center (9535 forms), Saray Primary Health Care Center (1298 forms), Uyanış Primary Health Care Center (584), No 9 Primary Health Care Center (3028 forms) were included to this study. The number of children that each woman has, and, the family planning methods that they use were determined from these forms. In statistical evaluations, Epi-Info version 0.6 statistical packet program was used and Chi Square test was applied.

Results: The use of modern methods was 52.4%, the use of ineffective methods was 12.6%. The 4.2% of the investigated women were not using any methods. Among the modern methods IUD was the most commonly used method (42.8%), in the second and third rank were condom (17.0%) and oral contraceptives (12.1%). None of the single women were using any contraceptive methods. There was a statistically significant difference between the status of using any contraceptive methods of the women with regard to their number of children ($p<0.05$).

Conclusion: The frequency of using any family planning methods, the methods using with regard to the number of children that the women have, determined with this study, were quite similar to the results that 1998 Turkish Demographic Health Survey was determined for Turkey. Otherwise, modern methods were using more than the results determined for Turkey.

Key Words: Family planning, women between age 15-49, modern method, traditional method

Giriş ve Amaç

Aşırı doğurganlık, ana ve çocuk sağlığını olumsuz yönde etkilemekte, gelişmekte olan ülkelerde sosyal ve ekonomik alanlarda pek çok sorunu beraberinde getirmektedir. Türkiye'deki ana-çocuk sağlığı göstergeleri ve yüksek olan nüfus artış hızı, aile planlaması hizmetlerine, diğer sağlık hizmetleri arasında öncelik vermeyi gerektirmektedir (1).

Türkiye'de aile planlaması konusunda yaklaşık 35 yıldır, riskli gebelikleri önleyerek, kadın ve çocuk sağlığını korumayı amaçlayan, ailelere gerekli bilgi ve hizmeti sunarak doğurganlıkları ile ilgili özgürce ve bilinçli seçim yapmalarını sağlayan politikalar izlenmektedir. (2)

Türkiye'de Ana çocuk sağlığı hizmetlerinin değerlendirilmesinde birinci basamak sağlık kuruluşlarında 15-49 yaş kadın izlem formları kullanılmaktadır. Bu formlarda kadınların doğurganlık özellikleri, son gebeliğe ilişkin bilgiler, aile planlaması yöntemi kullanılıp kullanılmadığı, başışıklama bilgileri gibi bilgiler yer almaktadır.

Bu çalışmada, Ankara ilinden seçilen sağlık ocağı ve AÇSAP bölgelerindeki 1 5-49 Yaş Kadın İzlem Formlarının değerlendirilmesiyle, kadınların sahip oldukları çocuk sayılarına göre, kullandıkları aile planlaması yöntemlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır.

Gereç ve Yöntem

Bu çalışmanın verileri 2000 yılına ait 15-49 Yaş Kadın İzlem Formlarından elde edilmiştir. Araştırmada kayıtları düzenli ve güvenilir olan Ankara iline bağlı Yenimahalle 1 Nolu AÇSAP (13415 form), Polatlı AÇSAP (9535 form), Saray Sağlık Ocağı (1298 form), Uyanış Sağlık Ocağı (584 form), 9 Nolu Sağlık Ocağı (3028 form) değerlendirmeye alınmıştır. Formlardan kadınların sahip oldukları çocuk sayıları ve kullandıkları aile planlaması yöntemleri belirlenmiştir.

İstatistiksel değerlendirmelerde ki-kare önemlilik testi uygulanmış ve Epi-info versiyon 6.0 istatistik paket programı kullanılmıştır

Sonuçlar

Araştırmada toplam 27860 adet 15-49 Yaş Kadın İzlem Formu değerlendirilmiştir.

Tablo 1 'de incelenenlerin yerleşim yerleri ve sahip oldukları çocuk sayılarına göre aile planlaması yöntemi kullanma durumları verilmiştir.

3 Çocuklu	Modern Yöntemler	60.1	90.3	77.0	85.9	91.2	77.6
	Hap	8.0	18.7	5.4	25.1	3.8	12.1
	Kondom	16.6	12.4	19.1	23.9	31.6	17.0
	RIA	25.9	56.8	47.9	23.9	52.8	42.8
	Tüp Ligasyonu	6.7	1.8	3.9	1.1	0.7	3.8
	Vazektomi	-	0.1	-	-	-	0.0
	1 Aylık Depo Enjeksiyon	2.3	0.5	-	6.5	0.9	1.3
	3 Aylık Depo Enjeksiyon	0.6	-	0.7	5.4	1.4	0.6
	Etkisiz Yöntemler	36.1	5.4	14.4	7.6	5.4	18.2
	Yöntem Kullanmayanlar	3.8	4.3	8.6	6.5	3.4	4.2
	Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
4 Çocuklu	Modern Yöntemler	82.1	79.9	77.9	100.0	91.5	82.0
	Hap	16.7	15.5	-	-	4.6	14.3
	Kondom	22.4	13.5	9.5	39.1	40.0	20.2
	RIA	31.5	41.9	63.2	30.4	45.4	37.8
	Tüp Ligasyonu	7.1	7.1	5.2	-	1.5	6.5
	Vazektomi	-	0.2	-	4.4	-	0.1
	1 Aylık Depo Enjeksiyon	3.4	1.5	-	8.7	-	2.4
	3 Aylık Depo Enjeksiyon	1.0	0.2	-	17.4	-	0.7
	Etkisiz Yöntemler	12.6	17.0	14.7	-	0.8	13.2
	Yöntem Kullanmayanlar	5.3	3.1	7.4	-	7.7	4.8
	Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
5 Çocuklu	Modern Yöntemler	86.3	85.8	71.0	100.0	89.0	86.0
	Hap	15.8	13.4	-	25.0	8.3	14.3
	Kondom	29.5	6.5	9.7	62.5	30.6	20.0
	RIA	35.5	46.3	51.6	12.5	47.3	40.5
	Tüp Ligasyonu	1.1	18.2	9.7	-	2.8	8.2
	Vazektomi	-	0.4	-	-	-	0.2
	1 Aylık Depo Enjeksiyon	4.4	0.8	-	-	-	2.7
	3 Aylık Depo Enjeksiyon	-	0.2	-	-	-	0.1
	Etkisiz Yöntemler	12.5	9.4	19.3	-	5.5	11.0
	Yöntem Kullanmayanlar	1.2	4.8	9.7	-	5.5	3.0
	Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
5'ten Daha Fazla Çocuklu	Modern Yöntemler	78.8	75.9	29.4	100.0	86.6	77.1
	Hap	18.9	10.9	-	-	13.3	16.2
	Kondom	36.3	8.6	5.8	100.0	13.3	28.5
	RIA	15.4	5.2	23.6	-	46.6	13.7
	Tüp Ligasyonu	8.2	48.3	-	-	-	17.8
	Vazektomi	-	0.6	-	-	-	0.1
	1 Aylık Depo Enjeksiyon	-	-	-	-	6.7	0.1
	3 Aylık Depo Enjeksiyon	-	2.3	-	-	6.7	0.7
	Etkisiz Yöntemler	20.8	15.5	29.4	-	6.7	19.3
	Yöntem Kullanmayanlar	0.4	8.6	41.2	-	6.7	3.6
	Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
Tüm İncelenenler	Modern Yöntemler	40.7	56.4	52.3	71.0	88.9	52.4
	Hap	7.4	10.2	4.1	19.7	7.0	8.4
	Kondom	12.6	10.8	14.0	22.8	30.2	14.2
	RIA	16.5	32.1	31.8	20.5	48.9	26.1
	Tüp Ligasyonu	2.2	2.7	1.9	0.3	0.4	2.1
	Vazektomi	-	0.1	-	0.2	-	0.0
	1 Aylık Depo Enjeksiyon	1.6	0.4	-	5.1	1.3	1.2
	3 Aylık Depo Enjeksiyon	0.4	0.1	0.5	2.4	1.1	0.4
	Etkisiz Yöntemler	17.3	8.5	11.6	6.7	6.0	12.6
	Yöntem Kullanmayanlar	42.0	35.1	36.1	22.3	5.1	35.0
	Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Yüzdeler kolon yüzdesidir.

*Her bir Yerleşim Yeri ve Çocuk Sayısı grubu üzerinden yüzde hesaplanmıştır.

**Her bir Çocuk Sayısı grubu için tüm yerleşim yerleri üzerinden yüzde hesaplanmıştır.

Yenimahalle 1 Nolu AÇSAP, Polatlı AÇSAP, Saray Sağlık Ocağı, Uyanış Sağlık Ocağı ve 9 Nolu Sağlık Ocağında modern yöntemlerin kullanımı sırasıyla %52.4, etkisiz yöntemlerin kullanımı ise %12.6'dır. İncelenenlerin %4.2'si yöntem kullanmamaktadır.

Modern yöntemlerden en çok RİA (%42.8), ikinci ve üçüncü sırada ise kondom (%17.0) ve hap (%12.1) kullanılmaktadır, Bekar olanların hiçbir yöntem kullanmamaktadır.

Çocuksuz olanlar içinde yöntem kullanmayanlar en fazladır (%38.3). Bu grupta etkisiz yöntemler %32.1 sıklıkta kullanılmaktadır. Modern yöntemler ise %29.6 sıklıkta kullanılmakta; en fazla kondom tercih edilmektedir (%24.6).

Bir ve daha fazla sayıda çocuğu olanlar arasında ise modern yöntem kullananlar en fazladır. 1, 2, 3, 4, 5 ve 5'den fazla çocuğu olanların modern yöntemleri kullanımı sırasıyla %72.0, %77.6, %77.6, %82.0, %86.0 ve %77.1'dir.

Bir ile 5 arasında çocuğa sahip olanlar modern yöntemlerden en fazla RİA'ı kullanmaktadır (sırasıyla %34.8, %43.6, %42.8, %37.8, %40.5). 5'den fazla çocuğu olanlar ise en fazla kondom kullanmaktadır (%28.5).

Bekar olanlar değerlendirme dışı tutularak, kadınların sahip oldukları çocuk sayısına yöntem kullanma durumları arasında istatistiksel değerlendirme yapıldığında; sahip olunan çocuk sayısı grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur ($p < 0.05$). Fark çocuksuz olan gruptan kaynaklanmaktadır. Bu grupta aile planlaması yöntemleri daha az kullanılmaktadır.

Tartışma

Modern yöntemlerin kullanımı %52,4, etkisiz yöntemlerin kullanımı ise %12.6'dır. İncelenenlerin %35.0'i yöntem kullanmamaktadır.

Tüm Türkiye'den örnek alınarak yapılan Türkiye Nüfus Sağlık Araştırmasında ise incelenen kadınların %37.7'si modern yöntem, %25.5'i geleneksel yöntem kullanmaktadır. Yöntem kullanma-

yanlar %36.1 sıklıktadır (3). TNSA 98'de belirlenen aile planlaması kullanım sıklığı ile araştırmamızın sonuçları oldukça benzerdir. Ancak, modern yöntemlerin kullanımı araştırmamızda daha fazla sıklıktadır.

1995 yılında Malatya-Yeşilyurt'da yapılan bir araştırmada incelenenlerin %43.2'si modern yöntemlerle korunurken, %22.2'sinin geleneksel yöntemlerle korunduğu, %34.6'sının ise korunmadığı belirlenmiştir (4). Bu araştırmanın sonuçları da araştırmamızla oldukça benzerdir.

Araştırmamızda en çok kullanılan aile planlaması yönteminin geleneksel yöntemler olduğu belirlenmiştir. En çok kullanılan modern aile planlaması yöntemi ise RİA, ikinci ve üçüncü sırada ise kondom ve haptır. TNSA98'de de çok kullanılan modern yöntem RİA olmasına karşın, geleneksel yöntemlerin toplamı araştırmamızla benzer şekilde RİA'dan fazladır (3) (Araştırmamızda %26.1, TNSA 98'de %19.8 sıklıkta RİA kullanılmaktadır. Geleneksel yöntemler ise sırasıyla %1 2.6 ve %25.5 sıklıkta kullanılmaktadır).

1999 yılında Edirne-Keşan'da, yapılan bir araştırmada da en çok kullanılan aile planlaması yönteminin RİA olduğu belirlenmiştir (5). İstanbul'da ve Gemlik'te yapılan araştırmalarda ise incelenen kadınların en fazla geri çekme yöntemini, 2. sırada ise RİA'ı kullandıkları belirlenmiştir (6,7). Ankara-Gölbaşı'nda 1988 yılında yapılan bir araştırmada da aynı şekilde aile planlaması yöntemi olarak en çok geri çekme, 2.sırada da RİA kullanıldığı saptanmıştır (8).

Antalya'da 2000 yılında hastaneye başvuran hastalar arasında yapılan bir araştırmada en çok tercih edilen modern aile planlaması yönteminin RİA (%54.4) olduğu, ikinci sırada da kondomun (%31.0) yer aldığı (9); sahada yapılan bir başka araştırmada ise kadınların %50.0'sinin modern, %28.0'inin de geleneksel aile planlaması yöntemi kullandığı belirlenmiştir (10). Bu bulgular araştırmamızın sonuçlarıyla da uyumludur.

2000 yılında Van'da yapılan bir araştırmada ise aile planlaması yöntemlerinden en çok geri

çekme yönteminin, ikinci sırada da RİA'nın kullanıldığı belirlenmiştir (11).

Kayseri'de 1998 yılında yapılan bir araştırmada incelenen kadınların %54.8'inin modern, %6.7'sinin geleneksel yöntemleri kullandıkları, en çok RİA ve ikinci sırada da kondomu kullandıkları belirlenmiştir (12).

2000 yılında Çankırı'da yapılan bir araştırmada ise en çok geleneksel yöntemlerin kullanıldığı, modern yöntemlerden de RİA ve kondomun en fazla kullanıldığı belirlenmiştir (13).

2000 yılında Elazığ'da sahada yapılan bir çalışmada kadınların %38.2'sinin modern, %40.9'unun geleneksel yöntemleri kullandığı, modern yöntemler içinde de en çok RİA ve ikinci sırada da kondomun kullanıldığı belirlenmiştir (14).

Türkiye genelinde yapılan çalışmalarla araştırmaların sonuçları benzerdir. Kadınlar ilk sırada geleneksel/etkisiz yöntemleri, ikinci sırada ise RİA'ı kullanmaktadır.

Ankara-Gölbaşı'nda 1988 yılında yapılan bir araştırmada incelenenlerden %49.3'ünün modern yöntem, %50.7'sinin geleneksel yöntem kullandığı belirlenmiştir (8). 2000 yılında Ankara'da yapılan bir çalışmada da en çok kullanılan aile planlaması yönteminin modern yöntemlerden RİA, ikinci sırada ise geleneksel yöntemler olduğu belirlenmiştir (15). Aynı ilde yapılan iki ayrı araştırmada (bizim araştırmamız ve 2000 yılında yapılan araştırma); 10 yıl öncesine göre modern yöntemlerin kullanım durumunun artması aile planlaması hizmetlerinde başarılı olunduğunu düşündürmektedir.

Araştırmada incelenen merkezlerde yaşayan kadınlardan 1 ve üzerinde yaşayan çocuğu olanların aile planlaması yöntemi kullanımını anlamlı derecede artmaktadır. TNSA 98'de Türkiye genelinde 0-1 sayıda çocuğa sahip kadınlar daha az korunmaktadır (3). 1993 yılında İstanbul'da yapılan bir araştırmada (6) ve Erzurum-Pasinler'de yapılan başka bir araştırmada ise iki ve üzerinde çocuğa sahip olan kadınların aile planlaması yöntemi kullanma durumlarının önemli derecede arttığı belirlenmiştir (17). Yaşayan çocuk sayısı arttıkça korunmaya olan istek de artmaktadır. Bu hem fazla

çocuk istenmemesinden hem de gebelik aralıklarını açma isteğinden kaynaklanmış olabilir.

Bu çalışma ile saptanmış olan, aile planlaması yöntemi kullanma sıklığı sahip olunan çocuk sayısına göre kullanılan aile planlaması yöntemleri 1998 Türkiye Nüfus Sağlık Araştırması sonuçlarına göre Türkiye için saptanmış olan sonuçlara oldukça benzerdir. Ancak modern yöntemler Türkiye için saptanmış sonuçlara göre daha fazla kullanılmaktadır.

Kaynaklar

- Özvarış ŞB. Üreme Sağlığı/Aile Planlaması. İç: Biçer S. Bulut A. Çalı Ş. Durmuşoğlu F. Gürol F. Harmanlı HG. Ortaylı N. Özek B. Özvarış ŞB. Özyurda F. Tomruk DG. Urman B. Yıldırım A. (Yayın krl). Aile Planlamasında Temel Bilgiler. İstanbul: İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı, 1997:1-15.
- Akın A. Özvarış ŞB. Ana Sağlığı ve Aile Planlaması. İç:Bertan M. Güler Ç. (Editörler). Halk Sağlığı Temel Bilgiler. Ankara: Halk Sağlığı Vakfı, 1997: 117-156.
- Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü. Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması 1998. Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, Macro International Inc., Ankara, 1999, 45-65.
- Genç M. Güneş M. Şahin M. Karaoğlu L. Pehlivan E. Yeşilyurt. Malatya Merkezindeki 15-49 Yaş Grubu Evli Kadınların Aile Planlamasına İlişkin Bilgi Düzeylerinin ve Uygulamalarının İncelenmesi. V. Ulusal Halk Sağlığı Kongresi Bildiri Kitabı 1996:49-54.
- Yorulmaz F. Dağdeviren N. Şahin EM. Keşan İlçesi Ana Çocuk Sağlığı Dispanserinin 1987-1999 Aile Planlaması Çalışmalarının Değerlendirilmesi. VI. Ulusal Halk Sağlığı Günleri Bildiri Özet Kitabı 1999: 147. Yardımcı E.
- Sabancı H. Yardımcı O. Baysal B. Onat I. İstanbul Üniversitesi İstanbul Tıp Fakültesi Kadın Hastalıkları Polikliniğine Başvuran 15-49 Yaş Grubunda Evli Kadınların Bildikleri ve Kullandıkları Kontraseptif Yöntemler; Kullanımı Etkileyen Faktörler. IV. Ulusal Halk Sağlığı Kongresi Bildiri Kitabı 1994: 77-80.
- Okan N. Kentsel Alanda Evli Kadınların Aile Planlaması Yöntemleri Kullanma Eğilimleri ve Sonuçları. Halk Sağlığı Günleri I Bildiri Özetleri 1989: 56-57.
- Ayçan S. Arıtürk MO. Özalın S. Bumin Ç. Gölbaşı Merkez Sağlık Ocağında 15-49 Yaş Grubu Evli Kadınların Aile Plan-

- laması Hakkındaki Bilgi ve Tutumları ile İlgili Araştırma. Halk Sağlığı Günleri I Bildiri Özetleri 1989: 58-59.
9. Akdeniz M. Çocuk Sayısı, Öğrenim Durumu, Yaş ve İsteyerek Yapılan Düşüklerin Kontraseptif Seçimine Etkisi. I. Uluslararası ve II. Ulusal Üreme Sağlığı ve Aile Planlaması Kongresi Abstrakt Kitabı 2001:1
  10. Dönmez L. Aydın Ö. Bulur HB. Antalya 10 No'lu Sağlık Ocağı Bölgesinde Aile Planlaması Yöntem Kullanma Durumu ve 15-49 Yaş Kadın Formlarının Güvenilirliği. I. Uluslararası ve II. Ulusal Üreme Sağlığı ve Aile Planlaması Kongresi Abstrakt Kitabı 2001:120
  11. Şahin G. Şahin HA. Zeteroğlu Ş, Tuncel H. Van Yöresinde Kullanılan Aile Planlaması Yöntemleri. I. Uluslararası ve II. Ulusal Üreme Sağlığı ve Aile Planlaması Kongresi Abstrakt Kitabı 2001:81
  12. Şahinöz T. Şahinöz S. Ceyhan O. Öztürk Y. 15-49 Yaş Evli Kadınların Aile Planlaması Kullanma Durumlarını Etkileyen Faktörler. I. Uluslararası ve II. Ulusal Üreme Sağlığı ve Aile Planlaması Kongresi Abstrakt Kitabı 2001:1 56
  13. Gün İ. Öztürk A. Öztürk Y. Evaluation of Fertility and Using Family Planning Methods in Çankırı Province. International Public Health Congress Abstracts 2000:35.
  14. Güngör Y. Güngör L Açık Y. Elazığ Yenimahalle Eğitim ve Araştırma Sağlık Ocağı Bölgesinde Sunulan Ana Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması Hizmetlerinin Değerlendirilmesi. 1. Ulusal Ana-Çocuk Sağlığı Kongresi. 2001:245
  15. İihan MN. Yıldırım A. Maral I. Comparison of The Preferred Contraceptive Methods and The Causes of Not Using Contraceptive Methods Between Semi-Urban and Urban Women Of Reproductive Age. International Public Health Congress Abstracts 2000:27.
  16. Güraksın A. Pasinler Eğitim ve Araştırma Bölgesinde 15-49 Yaş Grubu Evli Kadınların Gebeliği Önleyici Yöntem Kullanma Durumları ve Etkileyen Faktörler. III. Halk Sağlığı Günleri Kongre Kitabı 1993: 341-345.